

HUIMÉS o D'HUIMÉS, V. AVUI. Afegeixo ací dades medievals: «D'uy-més, seynor, vuylla o no, aurà <a> entendre en mon espeegament», 1317; «aquestes novelles devets vós ja de vuy-més haver per lo dit leny», 1323 (en docs. cancellerescos, d'aquestes dates i de 1325, Finke, *Acta Ar.* III, 343, 438, 482); «Senyor: no és temps d'uy-més que torn en ma terra?», *Filla del R. d'Hongria* (NCL. XLVIII, 46).

Huir, V. auguri Huit, huitanta, V. vuit Huix, 10 V. uix

HULE, pres del cast. *hule*, i aquest probablement del fr. *toile huilée* 'tela envernissada amb oli'. □ 1.ª doc.: Lab. 1840.

Mot castellà d'ús innecessari: la gent de mar en diu *encerat* (també preferit per Lab., *Dfa.* etc.).

HULLA, 'carbó de pedra', del fr. *houille* id., d'origen való, on sembla que prové d'un francic *HÜKILA 20 'terrós, gleva', emparentat amb el neerl. *heukel* 'munt d'herba'. □ 1.ª doc.: princ. S. xx (Vogel etc.); Fontserè, *CiFiNat.*, p. 124.

DERIV.: *Huller. Hullera.*

Humà, humanal, humanisme, humanista, humanitari, humanitat, humanitzar, V. home Humecció, humectar, humedir, humefacte, V. humit

HÚMER, pres del ll. *ümërus* 'muscle', 'húmer'. □ 30 1.ª doc.: c. 1500 (Cauliac); *SLitCosta.*

DERIV.: *Humeral. Humero-*, forma prefixada de compostos savis. *Superhumeral*. Al ll. *ümërus* correspon en grec una forma emparentada *ómōs*, del qual s'ha fet una forma prefixada *omo-*. I el compost *omò-plat* [1868, -to, *SLitCosta*], del gr. *ὠμοπλατή* id., format amb *πλάτη* 'pla'.

Humiditat, humificar, V. humit

HUMIL, pres del ll. *hūmīlis* id., derivat del ll. *humus* 'sòl, terra'; el trasllat de l'accent, que es produí també en occità i italià antics, és degut a la influència d'adjectius de sentit afí (*sotil, gentil, hostil*) i en general al fet que els adjectius en *-ilis* preponderaven en nombre sobre els llatins en *-ilis*. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«L'abadessa fo en lo capítol --- e dix --- —Nostres vestiments sien *humils*; en nostres fayçons no haja nulla maestria ni superfluytat, mas tant solament ço que natura hi ha posat ---», Lull (*Blanq.*, NCL. I, 155.9). «E per so que-m perdonets, Payre, / saludaray-ne vostra mayre: / *humilment* dic *Ave Maria* / per tal qu'ella-m gart e me guia», Cerverí (*Oració de tot dia*, v. 139). La llengua no ha vacillat mai en la forma d'aquest mot, que continua essent *humil* en els 55 escr. Renaix: «ab sos germans vers Canigó se llança / --- / no-I distreuen un punt de sa frisança / --- / los aspres cims ni les *humils* comelles, / hont baxen a jugar les fontanelles / --- / a qual suau remor dorm y somia, / sota l'ala del cel, la terra *humil*, / ni la fageda 60

hont la natura cria / aucells y flors, amor de maig y abril», *Canigó IX*, 11a, 12c.

El mot es presenta en forma fonètica sàvia o semiculta en totes les llengües romàniques; el fr. *humble* ha servat l'accentuació originària, però el trasllat d'accent ens és o ens fou comú amb totes les veïnes a la nostra: oc. *umil*: «francs cors *humils*, gais e cortés: / ors ni leós non etz vos ges / que-m auçizats s'a vós mi ren», Ventadorn (*Cbr. Appel*, 16.54); en italià *umile* fou general a l'Edat Mitjana, com ho proven les rimes de Dante i Petrarca: «opera gentile / --- / che ciò ch'altri han piú caro, a me fan vile, / però che in vista ella si mostra *umile* / promettendomi pace nell'aspetto»;¹ i en el castellà medieval trobem *humil* en Berceo, i rimant amb *abril, vil i gentil* en l'Arx. de Hita (463b).

DERIV.: *Humilitat* [c. 1200, *Hom.*]: «Nostre S. ac tant gran *humilitat*, per qué él se lexà exajar a Diabla --- això dóna a nós exemple que nós devem sofrir nostres enemigs, e mostra que no devem redre mal per mal, que enantz devem aver paciència e *humilitat*», f° 6r22, 6v3; «ffo sent Martí de molta *humilitat* ---», *VidesR* (B259r2); «lo cavaller, com véu dir a Tirant paraules de tanta *humilitat* e submissió, li perdonà ---», JoMartorell (I, 385).

En aquesta forma es mantingué igual en els segles baixos: «mansuetus --- lenis; *humilitat*: mansuetudo, clementia», Onofre Pou (*Thesaurus Puerilis*, 304); «quan la Francisca vejé - qu'el seu galañ se n'anava, / ab molta *humilitat* - s'ajonolla als peus dels pares / ---», MilàF (*Romllo.*, 451); en la Renaix. alguns vacillaren entre això i *humiltat*, però no sols els preceptistes i lexicògrafs s'atingueren sempre a *humilitat*, sinó que així ho trobem fins en els escriptors sense preocupacions puristes: «l'austera *humilitat* dels meus pares» figura no sols en les millors eds. de *La Vida Austera* de Coromines, sinó ja en l'autògraf (I, § 3 = p. 52 de la 3.ª ed.).

Humiliar: «havia vergonye com son marit se *humiliave* tant en servir los pobres», Lull (*Merav.*, NCL. III, 9); «qui s'*umilia* serà exansat», f° 100r2, nota 47 (*umiliarà* en el ms. B); «cascuna d'aquestes dues coses fa la caritat, car la un *omelia* en pobresa, e l'altre consola ab habundància», Ant. Canals (*Arra de An.*, NCL. 163). En la Renaix. s'havia introduït poc o molt la variant acastellanada *humillar*, però no sols els preceptistes i lexicògrafs mantingueren la correcta sinó també la majoria dels escr.; així figura, per exemple, en *Lo Verdader Català* (1843) (veg. l'estudi de Casac., cap. 15; Feliu i Codina, *La Dida* [1875], pp. 19, 15); Coromines vacillà un poc en els primers temps però des de la *Vida Austera*, li veiem ja *humiliar* i *humiliació* en alguns passatges (pp. 219; 259, 3.ª ed.), i així ho generalitza en les obres posteriors. *Humiliació* [Eiximenis]; *humiliant, humiliós*. Algun val. usà una forma amb inicial alterada: «*demille*: menoscabe» (Sanelo, 60v). *Humilesa. Humiliament. Deshumiliar.*

¹ *Sonetto 58*, v. 7; McKenzie, dóna altres deu exemples d'*umile* en rimes del Petrarca. L'italià modern ho ha llatinitzat en *umile*, però *umile* hi val encara